

*м.у.
орієнтації
від автора
9.2.52*

ЄВГЕН БАЧИНСЬКИЙ

с.л

Кілька рефлексій
в справі порозуміння
православ'я з католицізмом

—
~~у~~

3304 Оа

БІБЛІОТЕКА
ІМЕНІ О. ОЛЬЖИЧА
ВУЛ. ГРИВЦІВСЬКА 4

Faint handwritten text in blue ink, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Satz : Georg Butow, München 27, Pienzenauerstr. 30

Druck : Hoheneder & Schadow, München 8

Innere Wiener Straße 34

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ДО ДОБРОДІЯ І. Р. САШКА

Прочитав Вашу симптоматичну статтю в „Голос Спасителя” (Йорктон, Саск. Ч. 7. липень-серпень 1951) п. з. „Перемога Духа” і хочу коротенько з приводу неї висловити декілька рефлексій, котрі вона у мене викликала. Тим більше, що недавно з'явилися в пресі й інші аналогічні листи статті. Згори припускаю, що моя дуже обмежена и неповна відповідь Вас і хто з Вами не переконає, а зрештою я й не маю цієї претенсії: кожний простує своїм шляхом, і я персонально давно вже звик поважати чесну чужу опінію. . . Через Вашу голову я пишу до тих, хто ще не знає усієї правди, неосвідомлений або заведений тенденційною пропагандою.

Щоб не було непорозуміння, наперед попереджу Вас, що я скінчив теологічний факультет Женевського університета, весь час був уповноважений на Зах. Європу УАПЦ, власне її ВУЦР у Києві, аж до її адміністративної і брутальної „ліквідації” в ССРСР, і що на решті мав високу честь бути обраним заочно на Соборі в жовтні 1927 р. в Києві кандидатом на єпископське служіння. Отже я пишу, як людина, котра знає, що хоче висловити, и досить ознайомена з питаннями міжцерковного порозуміння. Я й досі залишився вірним цій Церкві і високим заповітам її єрархії, а тим самим уважаю себе в праві забрати голос в акції, котру Ви розпочали.

Теперь перехожу до зачіпленої Вами теми.

Перш за все, звідки Ви взяли, що ми, православні українці, не хочемо порозуміння з християнськими Церквами, а Римо-Католицькою зокрема? Чому Ви думаєте, що ми, от як і Ви, не боліємо душою за той стан морального убожества, безвірства, що повстав на Україні, а почасти і на еміграції, завдяки комуністичній язві? Мені відомі десятки видатних православних українців, навіть поза кліром, котрі чесно і у всій свідомості цим питанням займаються й досі журяться. Може бути, що вони, і я поміж ними, десятки років перед Вами про це все міркували й шукали шляхів разом з деякими безсторонніми (оскільки це їм можливо!) католицькими теологами не тільки самітно, але колективно й публично, словом і письмом. Вкажу хіба на відомі що-дворічні унійні конгреси у Веліграді від 1907 р. Ї і інші прояви безінтересованого стремління до порозуміння, як з боку православних, так і католиків і англікан, не кажучи про про-

тестантів, — от хоч би різні екуменічні з'їзди і об'єднання останніх двох десятих років, на котрих була запрошена також і Українська Православна Соборноправна Церква (Стокгольм, Женева, Утрехт, Прага), де я з її доручення мав виступати разом з моїм колегою проф. С. П. Шелухіним. Я дозволю собі також тут в повній скромності згадати малу акцію з благословіння Митрополита Василя Липківського, котру в міру своїх сил я переводив в рр. 1931-34 в Женеві. Мова тут про видання інформаційних Бюлетенів „Екклезія” на французській і українській мовах. Це був один з конкретних способів дієво усталити шляхи серед нашого громадянства, а також і західно-європейського, до обоюдного зрозуміння важливого питання міжцерковного порозуміння. Бюлетені ці, котрі я видавав на спілку з своїми численними кореспондентами, розкиданими майже по цілому світі, komponувалися в характері повної толеранції і зрозуміння інаковірних. Без самохвальства скажу, що вони промостили деякий шлях і можливо розвіяли не одне непорозуміння. Маю досить доказів, зібраних в моїм архіві в численних відгуках, що прийшли у відповідь на мою діяльність. Майже уся преса релігійна, не виключаючи і католицької, друкувала повідомлення „Екклезії”. Але мушу тут признатися, що найбільш фальшиву і перфідну позицію відносно мети моєї праці я одержав якраз від одного солідного католицького (уніятського) видання у Львові, котре ніяк не могло, чи не хотіло зрозуміти мої наміри і безінтересованість ідейну і не знайшло ліпшого, як обвинуватити мене, що видаю і працюю на... франкмасонські гроші! Безперечно, що я по щирості вияснив редакції правду, а її помилку, і зазначив, що одним з передплатників (видання під кінець вже окупало свої видатки передплатою!) був Митрополит Андрій Шептицький! Що цей мудрий єрарх мене зрозумів і піддержав не є дивним, але чому де-які інші католики-українці на мене вшнали всі гріхи, якими тільки можна оплутати людину?! Про це подумайте!

От і Ви, Пане Сапіга, в своїй статті теж обвинувачуєте УАПЦ, Митрополита Василя Липківського, що вона „трохи згодом, але пішла слідами московської Православної Церкви і „під християнським вбранням поширювала в світі комунізм”! Як це походить на ті нікчемні і вбоги доноси, котрі сипалися на діячів УАПЦ, котрі зісталися вірні її заповітам від 1921 року! Але звідки це Ви взяли? На якій підставі? Може тому, що відроджена в огні і бурі революції УАПЦ випрацювала соборно і уживала деякі відмінні від російської Православної Церкви правила та церковні традиції і стародавні обряди українського народу. Але при чому тут комунізм? А може Вам пришлося читати книжечки, видані в Римі ж, — „Орієнталія Христіана” (єп. Д'Ербінї, 1923 р.) про УАПЦ? Як що не читали, то раджу по-

знайомитися, бо побачите скільки упередження і впрост злого уми-сла може іноді віруючий католицький діяч виявити проти Православної Церкви українського народу за те тільки, що вона простує власним християнсько-національним шляхом! Шлях цей був, як знаєте, терпимий й боротьбою з чорними силами, мучеництвом вкритий. Чинилося тоді не мало помилок (тільки не догматичних!) й необережностей, деякі пізніше були справлені, так акцент в Церкві став на Православію, а не на Автокефалію, тобто в душі віри Христової, а не на визволенню від „князів світу цього“, а інші, загалом не сутєві, були б пізніше справлені. Замість того весь католицький світ поспішив кинути на нашу Соборноправну Церкву анатему й інакше її не називав, як „самосвятською“! Варто прочитати, напр., статті повні зневаги і глузу відомого проф. Чубатого, або шерех статей архієп. Львів-Юрьєвського про „Українську лжеєрархію“ в „Нова Зоря“ (Львів) в 1929 р., — дарма, що цей синодальний обновленчеський діяч не визнає жадних католицьких догматів, а для Православ'я признає, що „реформа догматов всегда возможна“! Зрозуміло, що російські Православні Церкви були несправедливі і дихали ненавистю до УАПЦ, але чому брати по народності, українці греко-католики, не знайшли у себе принаймні почуття достоїнності і зрозуміння до визвольного релігійного руху на Україні, — це вже питання, на котре треба відповісти інакше.

Не місце тут обороняти і устійнювати право кожної національної Церкви на свою церковну дисципліну і „канони“, але скажу для Вашої інформації, що, наприклад, фінська Православна Церква увела у свої церковні правила-канони далеко більше відходжень від російської Православної Церкви, уживаючи фінську мову у Богослуженню, оркестру струнну і дуту по церквах, ризи національних кольорів і багато іншого! Я не можу тут аргументувати права кожної національної Церкви, як Христової Громади вірних, на зміни в своїй практиці церковної дисципліни („канонів“), бо це зайняло б багато місця, і тому головню, що історія Християнської Церкви нам доводить, що в бігу віків життя її ніколи не було усталене безпорушно. Кожне майже правило — „канон“ 9-ох т. зв. „Помістних Соборів“, почавши від Анкірського і кінчаючи другим Константинопольським, не кажучи про Західні, і кожний майже погляд Отців Церкви оспоровався чи інтерпретувався інакше. Часто уживалися викрути або коментарії, підтверджені іншими „канонами“ або цитатами інших церковних авторитетів! Теологія це не математика. Дух Божий буває, де і як схоче! Тому саме Римо-Католицька Церква має стільки інших обрядів і відмін церковного укладу, деякі надзвичайної важливості. Що більше, вона творить навіть нові догми! Уявіть собі, що якась Православна Автокефальна Церква, наприклад, проголосила

соборно новий догмат раніше Римської Церкви і її Єпископа-Папи! УАПЦ, як і всі інші Автокефальні Національні Церкви, досі зіставалися вірні догматам перших VII Вселенських Соборів. Лише одна Римська Церква того допустилася. Дозволю тут перерахувати головні зміни догматичного характеру, котрі увела Західня Латинська Церква: 1. „Філіокве” тобто, що Дух Святий походить не лише від Отця, як вчить Вселенська Церква, а й від Сина. 2. Непорочне Зачаття Пресвятої Діви (к. 1140 р.). 3. Догмат непогрішимости Папи, правда лише „екс-катедра”. 4. Вчення про зверхдолжні заслуги святих, звідки вийшла так зв. „індульгенція”. 5. Чистилище або „пургатор” для душ по смерті і нарешті 6. Догма про „в небо взяття Б. Матері”, проголошена два роки тому. Дійсно, одна Правда та дві міри до неї! Кожен, Ви, пане Сапіга, в тих ухилах догматичних не винні, будьте ж справедливі і до УАПЦ, котра „прогрішилася” тим, що „перед лицем смерті або життя свого” на Соборі в 1921 р. хіротонізувала благодаттю свого пресвітерства двох єпископів, наслідуючи апостольську традицію.

Ви пишете, що добре прийти на звільнену від комунізму (скорше советізму!) Україну, озброєну в порозуміння з Римо-Католицькою Церквою. Принципово і теоретично з цим можна погодитися, якщо це можливо перевести її при умові, що це порозуміння залишиться дійсно лише в сфері теологічній, без вмішування в церковно-державні справи звільненої нашої Батьківщини. Тобто, що не буде жадної місійної католицької діяльності на Україні, включно з Галичиною, та що Українська Держава буде зноситися з Ватиканом лише через міністерство ісповідань та Нунція Папи. Інакше повториться більш менш аналогічна стара, вже добре нам відома ситуація з 1918-1923 рр. російських православних екзархів, різних Білинових та Єрмакових, котрі старалися тримати в покорності і слухнянстві віруючі українські народні маси до чужого канонічного осередка, ворожої держави. Отже я певен, що подібної коректності ніяк не можна очікувати від папської держави також, навіть якби вона була декларована офіційно. На жаль для християнства, історія дає тому надто виразну відповідь: Українська Республіка може заключити конкордат з Ватиканом не раніше 50 літ свого незалежного існування! Особисто ще я глибоко переконаний, що ця непрошена поміч, про котру Ви, добр. Сапіга, так наївно мрієте, ця католицька місійна сила, що прийде в час звільнення, не буде Україні ані корисна, ані потрібна. Що більше, — вона внесе заколот і непотрібну релігійну боротьбу, а тим самим ослабить національну відпорність на державницькій фронті. До всіх ворогів прибавиться ще агресивний католицізм, для котрого Україна буде лише полем церковного експеримента. Католицька Церква ніколи не вмiла й тепер ще не

навчилася бути толерантною. Навіть цей принцип войовничості її до інакоісповідуючих буде безпощадний! Жадні заповнення Папи не будуть дотримуватися. Римо-Католицька Церква ніколи і ніде задарма не інгервенувала!.. Я над цим питанням довго міркував і глибоко переконаний, що римо-католицькі місіонари на Україні навіть в найліпшій інтенції (а її й не буде!) внесли б тільки ще більше замішання й хаос та непотрібну боротьбу! Відомо давно вже, що у Ватікані лише і мріють про „навернення” східних слов'ян, а спеціально українців, й готуються на те ще від перед 1596 р., завівши унію в Бересті, та через своїх і наших єрархів, включно до єп. Бучка..

Ви ж знаєте певно, що є більше 50 ріжниць догматичних і канонічно-обрядових та церковної дисципліни поміж Церквами Православно-Східною і Католицько-Західною. Чи не ясно, що вони теж завважать на християнізації чи „відкомунізації“ нашого народу в той період, що Вас лякає. Ось тепер уніяти-галичане розпучливо кричать, що советський уряд при допомозі своїх ренегатів знищив їх Церкву та брутально насадив московське православ'є. До певної міри вони мають рацію, бо дійсно методи ці звірячі (хоч і не гірші за ті, що совіти ужили проти УАПЦ!), а головню непотрібні, бо можна з певністю припускати, що як би НКВД не мішалось до справ церковних у вільній Україні, процес зникнення унії — Греко-Католицької Церкви — при об'єднанні Галичини з Наддніпряниною, пройшов би далеко лагідніше й населення міцніше звязалося з Церквою своїх прадідів, з УАПЦ, а Ватікану не було б нагоди вмішуватися та обороняти від насильників. Не знаю, чи Вам відомо, як за польської держави від 1927 р. почало в Галичині масово і стіхійно ширитися православ'є? Цілі села й повіті переходили спонтанно і то на „польське” (читай московське!) православ'є. Я маю про те числені свідоцтва цілком сторонніх осіб та й наша преса дещо писала, хоч дуже стримано. Отже на цім прикладі можете уявляти, що українці не так то легко прийматимуть унійні церковні форми, а католицькі вже й поготів. І не думайте, що наші люде — „атеїсти” з радянщини — не вмітуть відріжнити обряди чи догми!..

Тепер Ви, Добродію, здається, трохи переочуєте силу і значіння Римо-Католицької Церкви: не забувайте, що вона ЩЕ не перейшла іспита комуністичного режиму войовничого, безбожницького, як те мала Православна. Ось тепер ми тільки починаємо бути свідками, як реагує римокатолицизм в Польщі і Угорщині. Які будуть наслідки і чи стане він більш відпорним, ніж православ'є, це ще ми побачимо... У всякім разі з історії ми знаємо, як Папи римські тікали з Італії, який маразм духовний сіяли серед вірних і як переслідували немилосердно, жорстоко інаковіруючих, напр. альбігойців у Провансалії,

або „яansenізм” при Папі Урбані VIII у Франції, як Ватикан виступав проти Старо-Католицької Церкви після Ватиканського Собору і т. д. Ми знаємо що Римо-Католицька Церква мала і досі має свої секти й опозиційні рухи! Одним словом, Ватикан ще не витримав можливого кривавого іспита, і хай Господь милосердний збавить Західну Церкву від цього лиха!

Я живу вже 48 літ безвиїзно на чужині в Зах. Європі і досить придивився до тутешньої ментальности, так що можу, на моє індивідуальне переконання, сказати, що народи Зах. Європи не є більш відпорні, імунізовані перед комуністичною отрутою, ніж Східньої чи Південної. Пригадаймо лише, що, наприклад, у Франції на 40 мільйонів мешканців є лише 4 чи 5 мільйонів практикуючих католиків, а решта? А у Франції немає НКВД і Союзу безбожників! Чому ж Римо-Католицька Церква у своїй, можна сказати, хагі не має ладу? Там по парафіях досі ще бракує більше десяти тисяч священників...

Як Ви можете проповідувати об'єднання Православної Української Церкви з Католицькою і нам, українцям православним, мати до останньої довір'я, коли в тім самім числі „Г.С” на с. 17 написане чорним по білому що... „Греко-Православна Церква була заснована — founded — Мих. Керулярієм щойно в році 1054”!!! Так ніби якась секта, а не Вселенська Церква, що має своїм Головою Ісуса Христа. А виходить, що вона повстала тільки від якогось „пана Керуларія” (навіть не Патріарха!), подібно як „Армію Спасіння” заснував William Booth, а „Християнську Науку” в 1879 Mrs Mary Baker-Eddy! Чи таке зневажливе відношення може причинитися до взаємного розуміння й помогти зближенню Церков?

Або ось ще недавній приклад, як поводитьсь войовнича Римо-Католицька Церква на словянськiм Сході, як і кому вона допомагає. Ви напевно знаєте, що від 1924 р. на Волині, Поліссю і Білій Русі працювали оо. єзуїти східного обряду. В 1930 р. їх було 9 священників, 34 схолястиків і 8 братів, усі, до речі з довжелезними бородами! Цікаво при тім зазначити, що їх тамгешня діяльність розпочалася від ініціятиви Папи Пія XI. Отже яка була їх діяльність? Може думаєте, що вони помагали православним українцям чи православним і католикам білорусинам проти брутальної польонізації цих народів на їх національній території? Нічого подібного. Їх „поміч” виявилася в тім, що оо. єзуїти (може ті самі, що прийдуть по Вашій, пане Сапіга, рецепті на Україну?) почали... русифікаторську діяльність і старалися білорусинів заганяти до нової, вже російської унії, а тим самим готували російську іридену в Польщі. Переді мною лежить документ — меморандум 47 польських дідичів Слоніського повіту на Білій Русі до латинського архієпископа Ялбжиковського у Вільні, де вони скаржаться на діяльність єзуїтів сх. обряду та їх

русифікаторську працю. Чи не те можна очікувати від римо-католицьких місіонарів у визволеній Українській Державі, коли вони почнуть „відкомунізувати“ українців, загоняючи їх у обійми московської Православної Церкви, або якоїсь російської унії з Ватиканом?.. Не даром наш видатний історик Вячеслав Липінський, сам римо-католик признає, що власне завдяки оо. єзуїтам ідея унії була звихнена, а в наслідку — Україна втратила шляхту і вищі верстви!.. Можна привести і інші приклади, впрочім як і протилежні, виключно індивідуальні випадки, але система лишається та сама.

Отже ми, православні українці, мусимо бути обережними і посідати гарантії. Тільки які вони можуть бути? Бо той самий „рутенський“ обряд з православ'я, який був торжественно гарантований Римом, Папою, трохи не від початку вже став непомітно нахилитися спершу під примусом, а потім „добровільно“ греко-католицькою єрархією до обрядів західних, латинських, так що за останні роки мало що і залишилося від православного обряду. В цьому я сам наочно міг переконатися в Галичині, на еміграції і особливо в Канаді та ЗДА, де навіть саме ймення „греко католик“ було виключене. Ось приведу Вам кілька свідощв укр. католицького духівництва на це моє твердження. Як відомо, в Греко-Катол. Церкві досі ще вживають, замість живої української мови, старо-болгарський діалект, т. зв. церковний, з якимсь дивним наголосом, мало зрозумілим для українського народу. В 1932 р. у Львові католицький свящ. о. Еміліян Ковч видав власним накладом книжку на 147 стор. п. з. „Чому наші від нас утікають?“ де м. ін. пише і домагається, щоби „книги церковні, молитви, богослуження було переложено на зрозумілу народню мову“. Дальше автор констатує, що уживані в Греко-Католицькій Церкві співи, характер церемоній і відпустів, будова вітарів, іконостасів і ін. відпихають вірних від Церкви. Свящ. Е. Ковч висловлюється за celibat для священиків, бо мусить констатувати, що одною з найважніших причин, чому вірні покидають Греко-Катол. Церкву, є . . . „торгівля за платню за сповнені церковні треби, аж до позивів до суду!..“ „Справа, пише автор, дуже грізна, грізніша, ніж би це комусь видавалося. Кожної днини заливає нас лявіна, а злидні, недомагання обряду і духовенства віддали вже і так наші міста, містечка і багато більших сел в чужі руки“. „Ми з року на рік топимося і з математичною точністю можна обчислити, коли опинимося в меншості“. „Грабський (польський народовий політик) означив був наше існування в Сх. Галичині на 25 літ! За цім пророкуваням криється глибокий зміст і сильні аргументи.“ Інший католицький свящ. о. Северин Матковський (Львів 1932 видав кн. п. з. „Три синодальні архиереї“) твердить що „...владик в Греко-Катол. Церкві добирали чужі чинники для нас без нас!“ „Синодальні ухвали нашої

Церкви в Римі змінюють, коли не вдається добути згоди отців". І ще : „Ватикан після війни (1914-1918) ослабив свідомо Греко-Катол. Церкву ще й тим, що замість піднести Митрополію до гідности Патріархату, дав кожній єпархії самостійність і право безпосередно зноситися з Папою". Як що цих свідочств замало, то ось ще одне: василіянин (єзуїтський орден Св. Василя) о. Плятоп Мартинюк видав книжку п. з. „Неподільне серце священика в службі Бога і Церкви" (Жовква 1929), про котру „ДЛЮ" написало шерег статей п.з. „Знеславлення історії нашої Церкви"! Можна собі уявити, як і що цей чернець писав... Я маю ще інші досить пікантні свідочства про упадок Греко-Катол. Церкви, висловлені в католицькій українській пресі, як от: „Мета", „Америка", „Нова Зоря", „Католицький Провід" і інші. Отже, чи нашої Православної Української Церкви є який сенс об'єднуватися з „мертвим тілом", неfortunним пасинком римокатолицізма?! Смішні є аргументи п. Брадовича (Миколи Троцького з Женеви) в його памфлеті „Одна нація — одна Церква", бо це є замовлений за гроши твір атеїста, політичного хамелеона і скомпонований виключно в світлі ненависті до Москви, а тим самим тенденційний і однобокий. Я розумію тих слабих вірою і духом людей, котрі тужать за єдиним, міцним церковним проводом і не можуть дати собі ради індивідуально в наш тяжкий, випробний час. Вони свої папцеї й свої персональні почування хочуть навязати громаді, цілому народові. Для них дрібненьки зауваження помилок Церкви виростають в кардинальні kwestії існування. Для них справа порушення церковної дисципліни якогось панотця чи єпископа підноситься до разколу в Церкві, а сумний факт непеєднання в одну спільну Церкву ріжних відламів церковних серед українських православних набирає жахливого духового нещастя цілої Нації. Я розумію також тих чесних православних, котрі боліють душею, бачучи, як з ріжних, іноді незрозумілих причин відбуваються сумні й зрадливі „пересвати" деяких православних єрархів, що в тій мізерний спосіб руйнують святу істину й підвалини свого переконання, котрим досі поклонялися і котрі довго визнавали. Але я ніяк не можу в тім добачити кволасти Української Православної Церкви в цілому й потреби для її вірних шукати притулку в ренегатстві цій Церкві та прибігати під покров чужої по духу і ментальності Церкви Католицької тому тільки, що вона ще видається зараз міцною і монолітно організованою. Ніяк не бачу, бо не можу добачати такої пекучої необхідности... Це все є вияви остраху, несвідомости у віроученню Христа або надавання непогрішимости давно вже пережитим „канонам" монархичного періода християнства.

В цім так важливім і тяжкім до розв'язання питанню є історичний факт глибшої причини народження чи відрубного життя Право-

славної і Католицької Церков, а саме є те, що повстали вони натуральним процесом розвитку релігійної думки народів з ментальністю і культурою східньою та ментальністю і культурою західньою. Відрубне існування цих двох Церков Християнських майже природне й зрозуміле для історика. Ймовірно, до їх злиття і спільного існування може прийти хіба тоді, коли основно зміняться усі умови життя всіх народів світу, або в якийсь спосіб штучно чи катастрофально прийде до народження нової раси людства. Поки Європа ще населена окремими з національним обличчям і культурою народами, доти існуватимуть обидва парости Християнської Церкви. Інше діло — порозуміння поміж ними...

Найкращий і найвірніший метод до цього є те, щоби кожний віруючий в християнинові добачав свого брата. Щоби кожний віруючий добре пізнав свою власну Церкву й одночасно був не менш добре поінформований про інші *). Треба спершу навести лад й дисципліну духовну (а потім і церковну!) у кожній своїй Церкві і піднестися духово на вищій містичний щабель віри, щоби могли потім мріяти про поєднання кожної Христової Церкви.

Місіонарська діяльність поміж віруючими Християнських Церков є ознакою реакційности й відсутности братолюб'я і пошани. Нарешті, Церкви і їх служителі — духівництво мусять провадити своє покликання без жадного впливу держави і світських інституцій. Римо-Католицька Церква поперед усього мусить позбавитися атрибутів світської держави, і Папа мусив би стати, як і раніше був, звичайним єпископом, хоч би й з затриманням свого історичного титула Папи Римської Церкви, а не володарем держави Ватікан. Тоді лише з цією Церквою італійською можна єднатися й соборно екуменічно завершити, власне відродити, будову Вселенської Христової Церкви. Примат Петра (цезаропапізм), розвинутий папою Григорієм УІІ, є одною з найбільш шкідливих перепон до з'єднання! Безперечно, й Східна, Православна Церква також мусить цілковито звільнитися від всякого впливу і підпорядкування світській, державній владі. Треба навіть в згадках позбутися сумної пам'яті назви „Понтіфікус“, яку носили римські папи (а й носять досі!) і „Понтіфекс“, котрим величалися цесарі у Візантії, навіть на Вселенських Соборах!.. Світська державна влада не сміє втручатися до церковних справ, але й Церква віде і ніколи не сміє також вмішуватися або користатися

*) Відомий французський і католицький філософ і діяч Jacques Maritain так і зазначив на однім відчиті (22.8.1928) в Женеві, що „... restauration de l'Unité des Eglises ont deux moyens: l'intelligence et l'amour!“ Рік перед тим Папа те саме підкреслив, приймаючи в лютий 1927 р. студентів італійських університетів: „... pour se réunir, il faut avant tout se connaître et s'aimer!“

ло лиха для всіх Церков і досі ще не пережито в ментальності Сходу і Заходу... Я глибоко вірю, що прийде геніальний Папа, котрий потрапить очистити духово Римо-Католицьку Церкву і прокладе шлях до соборного єднання з Церквою Православною. Усі в цій меті видавані папські „енцікліки“ не можуть дати жадних позитив-прерогативами державними. Це змішування завдань багато нароби-них наслідків так, як і інші дотепер уживані практичні шляхи, котрі є досить наївними паліятивами, декотрі дуже корисними, але не рі-шаючими. Тепер ще переважають стимули практичні і матеріяльно вигідні одній чи другій Церкві. Зрештою, і Ви, пане Сапіга, ставите наголос на цім моменті в боротьбі з „царством антихриста“ так, ні-би Церква є якась міжнародня інституція, якась організаційна мате-ріялістична сила, що може мати примус в сфері духовній. Правда, держава Ватікан з своїм володарем Папою має до розпорядимости величезну армію чернців і духівництва, розкиданого по цілому світу, незчислимі грошеві засоби, має дипломатичні солідні впливи і по-тенційну велику вагу моральну, але всеж досі не має передумов, при котрих її сила може досягти Христового ідеалу — братерства! У нас на Україні цих умов (безінтересовання напrawdę христіан-ського, братолюбія євангельського, толеранції до інако-ісповідуючих і мислячих і ріжно або зовсім не віруючих, знання українського на-рода у всіх його проявах, довір'я людности до римокатолицізма, а навпаки має слухне упередження до чужинецької місіонарської ді-яльності і ще може де чого важливого) Ватікан і Папа не мають і не матимуть напевно в слухний час, а тому, як я вже писав спо-чатку, ця поміч, хоч би й несена з похвальною метою боротьби з комунізмом і безбожництвом, принесе скорше шкоду, чим користь! Історія нас тому вчить і тому будьмо обачні...

Мій лист вже занадто розрісся (а можна було б його легко ще більше угрунтувати), однак ще мушу сказати пару слів на твержен-ня в згаданій статті „Перемога духа“, що, мовляв, „без поєднаних християнських духовних прийдеться комусь воздавати божеські по-честі“. Признаюся, що цього я не зовсім розумію: про яких це „по-єднаних християнських духовних“ тут мова? Я ще таких не знаю і не чув! Бо ж мова певно не про уніяцьке духівництво, ані про католицьких місіонарів, надісланих з Ватікану, бо перше, як я по-казав, майже основно збанкрутувало ще у себе вдома, в Галичині, а останні дбатимуть лише про напрямні з Ватікану і для них Укра-їна буде щось подібне, як Ви самі кажете, до Африки, чи Азії: негри, китайці чи погане. При цій мові варто ще згадати про розкладову діяльність єпископів Хомишина і Коциловського (уведення примусо-вого целібата для священників греко-католицьких, „католицьку акцію“, що під її впливом поляки варварськи руйнували українські право-

славні церкви та віднимали від православного народу на Волині і Холмщині), про котрих до війни стільки писала краєва галицька преса. До цих ватиканських вірних слуг треба б ще додати тих, хто в ЗДА і в Канаді поміж українцями витворили правдиве духове „затемнення”, серед котрого українське громадянство не може вільно дихати і мати незалежну думку...

Я переконаний, знову це кажу, що справа з „поєднанням Церков” ще не дозріла, особливо у нас українців, бо католицізм ще надто агресивний до інаквіруючих і за винятками (напр. група бенедиктинців чернців, що від 1926 р. гуртувалися в Бельгії навкруги журналу „Іренікон”, і ще декотрих духовних) внесе не мир і порозуміння серед православних, а боротьбу і... погоню, як самі висловлюєтесь в своїй статті, за „душеньками”!

Взагалі Ви, пане Сапіга, плутаєте термини „поєднання”, „порозуміння”, „зближення”, „з’єднання” поміж Церквами і віруваннями. Це все глибоко різнорідне й до кожного треба підходити і розуміти, а значить і стреміти інакше з іншими методами і підставами. Спробуйте проштудіювати величезну вже літературу, видану на всіх мовах (окрім української!) про і з нагоди ріжних екуменічних конференцій. Тим більше я не можу тут цього питання в усій широті навіть торкатися.

Ви все пишете про „наближення” православія до Риму, чому не навпаки? У всякім разі мусить воно простувати озброєне одними і тими самими інтенціями, методами і засобами, з обидвох кінців. На жаль, римокатолицізм власне не простус, не рухається, а **вимагає** тільки „зближення”... до себе в тій зовсім не християнській засаді, що характеризує церковний латинізм Ватікану. І в тім власне є одна з головних причин, чому цього „зближення” ще немає, а про „з’єднання” й не чути, бо це ще музика майбутнього!..

Отже які висновки?

1. Справа порозуміння тактичного між Православною і Католицькою Церквами, перед лицем страшної небезпеки від комуністичного матеріалізму, може бути актуальною лише при чесній дії, без задних думок і ревендікацій й без передбачення яких будь вигод чи для окремих Церков, чи лише їх репрезентантів, а навіть світських діячів, й веденій в своїй власній сфері і місці без втручання в прерогативи контрагентів.

2. Питання треба ставити не про „наближення”, а тим більше не про „поєднання” цих двох Церков, а виключно в аспекті зрозуміння взаємного і головно в любові братерській до одного Отця Небесного.

3. Жадного місіонарства й помочи від римокатолицізма на ґрунті церковнім не треба бажати, особливо прибраного в якібудь органі-

заційні релігійно-церковні форми. Православ'є й його УАПЦ, як вислів релігійно національного почуття і традиції українського народу, знайде у себе власні сили і міць побороти сатанінські впливи по комуністичній добі на Україні, без втручання в її, так мовити, духовні справи римокатоліцизма, взагалі чужинців.

4. Справа „поєднання” Церков ще далека мрія майбутнього. Це є світлий ідеал, що завше буде затемнюватися людськими вимогами. Працювати й стреміти до цього ідеалу треба, але лише в характері „порозуміння” не на підставі „канонів” і догм, а на взаємній повазі, знанні, обопільному братолюб'ю й любові до спільного нам всім Отця Вседержителя.

Як що уважаєте можливими ще інші шляхи, то прийдете неодмінно до апостазії своєї Церкви, що і перед Вами робили многі православні навіть єрархи. Хоч були і протилежні випадки. Цим шляхом ніколи не прийде зближення!

Євген В. Бачинський

Женева: Серпень 1951.

— 4 —

БІБЛІОТЕКА
ІМЕНІ О. ОЛЬЖИЧА
ВУЛ. ГРУШЕВСЬКОГО . 4